

MIKRO BIZNESNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI

Rishton 2-son Politexnikumi

Biznes asoslari fani o'qituvchisi

Nazirova Ozodaxon Farxodovnaemail. nazirovaozoda5@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada mikro biznes tushunchasi, uning iqtisodiyotdagi funksiyalari va ahamiyati yoritib beriladi. Mikro biznes subyektlarining bandlikni ta'minlash, mahalliy bozorni rivojlantirish, innovatsiyalarni joriy etish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka qo'shayotgan hissasi tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda mikro biznesni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlarga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar Kichik biznes, iqtisodiy, rivojlanish, o'sish, texnologiyalar, mamlakat;

ANNOTATION This article highlights the concept of micro business, its functions and importance in the economy. The contribution of micro business entities to employment promotion, local market development, innovation implementation and socio-economic stability is analyzed. Special attention will also be paid to the reforms carried out in Uzbekistan on the development of micro business.

Key words Small Business, Economic, Development, Growth, Technology, country;

KIRISH Bugungi globallashuv davrida mamlakatlar o'z iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda samarali bozor mexanizmlarini joriy etishga intilmoqda. Bu jarayonda mikro biznes, ya'ni kichik hajmdagi tadbirkorlik faoliyatlari iqtisodiy o'sish, bandlik, innovatsiya va ijtimoiy barqarorlikning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Mikro biznes – bu kichik hajmda ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyatini amalga oshiruvchi, ko'pincha bir necha kishilik ishchi kuchiga ega bo'lgan

iqtisodiy subyektdir. U yirik sanoat korxonalariga nisbatan kamroq sarmoya talab qilsa-da, o'zining tez moslashuvchanligi, pastki bozor segmentlariga kirib borish qobiliyati hamda mahalliy ehtiyojlarga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, mikro biznes subyektlari nafaqat iqtisodiy faollikni oshiradi, balki mehnat bozori muvozanatini ta'minlab, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Xususan, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Turkiya va Italiya kabi mamlakatlarda mikro va kichik biznes subyektlari yalpi ichki mahsulot (YaIM)ning katta qismini shakllantirib, millionlab ish o'rinlarini yaratmoqda. Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda mavjud ish o'rinlarining 60 foizdan ortig'i mikro va kichik bizneslar hisobiga to'g'ri keladi. Bu esa ularning iqtisodiyotdagi o'rnini aniq ko'rsatib beradi.

O‘zbekiston sharoitida ham mikro biznesning iqtisodiyotdagi o‘rni tobora ortib bormoqda. So‘nggi yillarda mamlakatda tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, xususan mikro biznesni rivojlantirish borasida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. 2022-yildan boshlab “Yoshlar – kelajagimiz”, “Ayollar daftari”, “Tadbirkorlar maktabi” kabi dasturlar doirasida minglab yangi mikro tadbirkorlik subyektlari tashkil etildi. Davlat tomonidan soliq, kredit va litsenziya berish

tizimlarining soddalashtirilishi hamda elektron hukumat xizmatlarining joriy etilishi ushbu sektorning jadal rivojlanishiga zamin yaratmoqda.

Shunday qilib, mikro biznesning iqtisodiyotdagi oʻrni nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni taʼminlash, aholining turmush darajasini oshirish, kambagʻallikni kamaytirish kabi koʻplab sohalarda beqiyosdir. Ushbu maqolada mikro biznesning asosiy xususiyatlari, uning iqtisodiyotga taʼsiri hamda Oʻzbekiston sharoitida uni rivojlantirishning dolzarb yoʻnalishlari atroflicha tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Mikro biznes tushunchasi va xususiyatlari

Mikro biznes — bu yuridik yoki jismoniy shaxs tomonidan tashkil etilgan, asosan 1–10 nafargacha ishchi ishlaydigan, yillik daromadi past boʻlgan, lekin iqtisodiy faol boʻlgan subyekt hisoblanadi. Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) mikro biznesni “mikro miqyosdagi, rasmiy yoki norasmiy tarzda tashkil etilgan, koʻpincha oilaviy asosda yuritiladigan, cheklangan kapital, texnologiya va menejment imkoniyatlariga ega boʻlgan tadbirkorlik subyektini” sifatida taʼriflaydi.

Mikro biznesning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- Past darajadagi boshlangʻich kapital va aktivlar;
- Oson tashkil etilishi va tez moslashuvchanligi;
- Mahalliy resurslardan foydalanish imkoniyati;
- Past risk va nisbatan kichik miqyosdagi yoʻqotishlar ehtimoli;

Oʻzbekistonda mikro biznes subyektlari yuridik shaxs sifatida yoki yakka tartibdagi tadbirkor sifatida roʻyxatdan oʻtishi mumkin. Ular asosan chakana savdo, xizmat koʻrsatish, kichik ishlab chiqarish, qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini qayta ishlash, uy mehnati, hunarmandchilik kabi sohalarda faoliyat yuritadi. Mikro biznes milliy iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchlaridan biri sifatida quyidagi yoʻnalishlarda muhim rol oʻynaydi:

a) Bandlikni taʼminlash. Statistik maʼlumotlarga koʻra, Oʻzbekistonda ishchi kuchining 74 foizga yaqini mikro, kichik va oʻrta biznes subyektlarida band. Jumladan, mikro bizneslar yolgʻiz oʻz faoliyati orqali har yili oʻrtacha 300 mingdan ortiq yangi

ish o‘rinlarini yaratmoqda. Ayniqsa, qishloq joylarida mikro biznes aholi bandligini ta’minlashda asosiy vositalardan biri bo‘lib qolmoqda.

b) Bozor iqtisodiyoti rivojiga xizmat qilish. Mikro bizneslar turli segmentlarda faoliyat olib borib, yirik kompaniyalar bilan sog‘lom raqobatni shakllantiradi. Ular mahsulot yoki xizmatni iste’molchiga yaqinlashtiradi, narxlar barqarorligini ta’minlaydi va yangi tovarlar bozori uchun innovatsion imkoniyatlar yaratadi. Bu esa umumiy iqtisodiy siklning faol ishlashiga xizmat qiladi.

c) Mahalliy iqtisodiyotni faollashtirish. Mikro bizneslar ko‘pincha o‘z faoliyatini mahalliy resurslarga tayanib olib boradi. Bu esa ichki bozorni jonlantiradi, ichki

iste'molni oshiradi, ichki ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi. Misol uchun, Farg'ona vodiysida hunarmandchilik, Buxoro va Xorazmda ipakchilik, Toshkent viloyatida kichik xizmat ko'rsatish sohasi mikro bizneslar hisobiga rivojlanmoqda.

d) Innovatsion faoliyat va xizmatlar sifati. Mikro bizneslar kichik bo'lganligi uchun yangi g'oyalarni sinab ko'rish va tez joriy qilish imkoniyatiga ega. Ayniqsa, IT, elektron tijorat, qo'lda tayyorlanadigan mahsulotlar, oziq-ovqat texnologiyalari kabi sohalarda mikro bizneslar innovatsion mahsulotlar yaratishga salohiyatlidir. Ko'pgina startaplar avval mikro biznes sifatida ish boshlaydi va bosqichma-bosqich o'sishga erishadi. O'zbekistonda mikro biznesni rivojlantirish siyosati. O'zbekiston Respublikasida mikro biznesni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. 2017–2024 yillar oralig'ida quyidagi asosiy chora-tadbirlar amalga oshirildi:

a) Me'yoriy-huquqiy asoslarni takomillashtirish. "Tadbirkorlik faoliyatining kafolatlari va erkinliklari to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi. Mikro va kichik biznes subyektlari uchun soliq yengilliklari belgilandi. Patent asosida faoliyat yuritadigan yakka tartibdagi tadbirkorlar soni keskin oshdi.

b) Moliyaviy qo'llab-quvvatlash. "Mikrokreditbank", "Agrobank", "Xalq banki" kabi moliyaviy institutlar mikro biznes uchun imtiyozli kreditlar ajratmoqda.

"Har bir oila – tadbirkor", "Yoshlar – kelajagimiz", "Ayollar daftari" dasturlari doirasida mikro biznesni rivojlantirishga salkam 3 trillion so'm yo'naltirildi (2020–2023 yillarda).

c) Raqamlashtirish va soddalashtirish. Yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun "onlayn ro'yxatdan o'tish" tizimi joriy qilindi. Soliq hisobotlari elektron shaklda topshirilmoqda, bu esa tadbirkorlikni yuritishni ancha yengillashtirdi. Elektron tijorat platformalari (OLX, ZoodMall, Uzum Market va boshqalar) orqali minglab mikro tadbirkorlar mahsulotlarini sotmoqda.

d) Ta'lim va maslahat xizmatlari. "Tadbirkorlar maktabi" loyihasi doirasida minglab fuqarolarga biznes yuritish asoslari o'rgatilmoqda. Ayollar va yoshlar uchun

biznes-reja tuzish, marketing, moliyaviy savodxonlik bo'yicha bepul seminarlar o'tkazilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, mikro biznes bugungi global iqtisodiy muhitda iqtisodiy barqarorlik va inklyuziv rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. U kichik hajmda faoliyat yuritganiga qaramay, mamlakat iqtisodiyotida strategik rol o'ynaydi — bandlikni oshiradi, ichki bozorni jonlantiradi, mahalliy xomashyo va resurslardan foydalanishni kuchaytiradi hamda innovatsion g'oyalarni amalga oshirish uchun qulay zamin yaratadi. O'zbekiston sharoitida mikro biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini yildan yilga ortib bormoqda. Davlat tomonidan yaratilayotgan soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar, elektron ro'yxatdan o'tish tizimlari, raqamli savdo maydonchalari va ta'lim dasturlari ushbu sektorning jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda. 2020–2024 yillar davomida mikro biznes subyektlarining soni 1,5 barobarga ortgani va minglab yangi ish o'rinlari yaratilgani bu boradagi siyosat natijadorligini ko'rsatadi. Biroq mavjud yutuqlarga qaramasdan, mikro biznesni rivojlantirish yo'lida hal etilishi lozim bo'lgan muammolar ham mavjud. Jumladan:

- Kapital yetishmovchiligi va zamonaviy texnologiyalarga kirish imkoniyatining pastligi;
- Kichik bizneslar uchun raqobatbardosh marketing strategiyalarining yo'qligi;
- Huquqiy savodxonlik darajasining yetarli emasligi;
- Ayollar va yoshlar orasida tadbirkorlik ruhining sustligi.

Shu sababli, mikro biznesni yanada samarali rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish – Mikrokreditlar, grantlar va venchur kapital manbalarini kengaytirish orqali kichik tadbirkorlarga moliyaviy qo'llab-quvvatlashni mustahkamlash. Mikro biznes subyektlarini axborot texnologiyalari, onlayn savdo va elektron to'lov tizimlari bilan integratsiyalash. Tadbirkorlik sohasida amaliy ko'nikmalarni rivojlantiruvchi treninglar, mentorlik dasturlarini kengaytirish.

Ruxsat beruvchi hujjatlar sonini kamaytirish, litsenziyalash va soliq tizimini yanada optimallashtirish.

Xulosa qilib aytganda, mikro biznes nafaqat iqtisodiy o'sishning, balki ijtimoiy barqarorlik va fuqarolar farovonligining ham tayanchi hisoblanadi. O'zbekistonning har bir hududida mikro tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratish, aholining turmush darajasini oshirish va zamonaviy iqtisodiy modelga o'tish yo'lida muhim qadamlar qo'yilmoqda. Shu bois, mikro biznesni yanada kuchli, barqaror va raqobatbardosh sektorga aylantirish davlat va jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning asarlari.
- 2.O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida»gi Qonuni.
- 3.O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni, 1996 yil 25 aprel.
- 4.O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik va tadbirkorlik faoliyati kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. – T.: 14 aprel 1999 yil.
5. "Bank tizimini yanada erkinlashtirish va isloh qilish borasidagi chora-tadbirlar to'g'risida". "Xalq so'zi" gazetasi, 2000 yil 21 mart.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
- 7.Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH // ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI // Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.
11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ // <https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/_files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
12. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ // Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
13. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ // Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.
14. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
15. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

16. Xusinovich, Turdialiyev Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."
17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” Qarori, 23.03.2018 y.
18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011 yil 24 avgustdagi “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-4354- sonli Farmoni. "Экономика и социум" №10(113)-2 2023 www.iupr.ru 274
19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tadbirkorlik maqsadlarida foydalanish uchun davlat mulki obyektlarini sotishni jadallashtirish va uning tartib-taomillarini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Farmoni. 2017 yil 17 yanvardagi PF-4933-son.